

ПРВИ СТОСЛОВ

- 1 Бог је један, беспочетан, недосежан; у себи поседује све могућности бића¹, а истовремено искључује сваку помисао о "где" и "како", неприступан је и није нити једном бивствујућем² у природним појавама спознатљив.
- 2 Бог по себи³, колико Га ми можемо себи представити, није ни почетак, ни средина, ни крај [завршетак]⁴; нити је било шта што би се, као од Њега самог по природи ниже, могло сагледати. Неодређен је, непокретан и непојаван, јер зацело је бескрајно непојаван [бивајући] изнад свих суштина могућности и енергија [бића].
- 3 У свакој се суштини, што у природи свога почела садржи ограничење, запажа могућност кретања. Свака је енергија, по природи, суштини последујућа, док је енергија претходећа средини: јер је ова, по природи, између суштине, у којој је присутна као потенција, и сопственог остварења. Сваки је крај, што је по природи ограничен властитим логосом, испуњење могућности која потиче од суштине и која појмовно претходи крају⁵.
- 4 Бог није, нити говорећи уопштено нити у било којем појединачном смислу, суштина, а није ни почетак. Није ни, говорећи уопштено нити у било којем појединачном смислу, могућност, а није ни средина. Нити је, говорећи уопштено нити у било којем појединачном смислу, крај, нити Он може бити испуњење што као пресуштаствена могућност од суштине полази. Он је, напротив, Творац суштине и надсуштаствен је, Творац је могућности и све их превазилази и бескрајни је узрочник сваког стања активности. Укратко, свих је суштина и могућности и енергија и почела и средина и крајева Творитељ Он.

- 5 Почетак, средину и крај познајемо поделом времена, јер уистину [том поделом] одређује се оно у веку⁶ постојеће. Јер, попут времена које мерепо кретањем бива нумерички дефинисано, век, чије разумевање подразумева неко "када", поседује исту категоријалност, пошто све постојеће има почетак. Ако, дакле, и време и век имају почетак, тим ће га пре имати и све што [у њиховим оквирима] постоји.
- 6 Један је и по природи јединствен, вавек вишњи Бог; вишњи је свему што Њему припада и што на било који начин поседује, јер изнад је чак и самог бића. Ако је тако, шигде нема ничега за шта би се могло рећи да поседује више, од Њега суштински различито биће, које би било Њему савечно: пити век, нити време, нити место [простор], нити било шта [што у њиховим оквирима постоји]. Јер више се никада не поклапа са оним које није више.
- 7 Нема почетка, средине ни краја што би у потпуности били слободни од категорије односа⁷. Бог, пошто је сам у потпуности изнад сваког односа, није ни почетак ни средина ни крај; нити је Он ишта томе слично, што би се могло довести у везу са категоријом односа.
- 8 Све је бивствујуће умом одредиво, јер има узрок који се знањем може објашњавати, док Бога ум не може [ни] именовати. Тако ми, промишљајући Биће, једино можемо веровати, пошто ништа мислииво са Њим није упоредиво⁸.
- 9 Све је бивствујуће сазнатљиво посредством у њиховој природи заложених логоса⁹, на основу којих је њихова природа објашњива. Што се тиче Бога, посредством ових логоса једино се можемо уверити да Он постоји. Више по ма каквим чврстим доказом, Господ исповедањем верс дарива побожног. Вера је истинито знање недоказивих почела, потврда је ствари надумних и надразумних.
- 10 Почетак свему, средина и крај јесте Бог, по само у опом смислу у коме је Он онај дејствујући, а не онај над којим се дејствује, као што је то случај са свим оним што се Његовим назива. Он је почетак као Творац, средина као Промислигељ и крај као што је назначено: "Све је од Њега и кроз Њега и ради Њега" (Рим. 11; 36).

- 11 Ни једна разумна дуња по својој природи није вреднија од друге разумне душе. Јер сваку је душу, по својој доброти, Бог саздао према свом лику као самопокрећућу. Свака душа показује своју вредност кроз слободу избора¹⁰, а срамоту прелупштањем [острашћеном] делању.
- 12 Бог је, као што је записано, "сунце праведности" (Мал. 4; 2) и зраци Његове добротe обасјавају безусловно све. Душа је, ако је богољубива, восак, а глинена је када је тварољубива и светољубива. Шта ће бити зависи од тога како [сваки човек за себе] одлучи: на сунцу восак смекшава, а у природи је глине да се суши. Исто тако и свака душа која је тварољубива својевољно, а упркос Божијој препоруци, попут глине огрубљује и скончава као фараон (2. Мој. 7; 13), док богољубац попут воска смекшава, примајући обличје и траг божанског, и постаје "обитавалиште Божије у Духу" (Еф. 2; 22).
- 13 Када је божанским мислима ум просветљен и када је говор свикнут непрестаним божанским химнопојем славити Творца и када су чула непометана са уобразиљом, природном се богоподобљу придружује и подобље по доброј вољи.
- 14 Ко душу своју пред Богом држи будну, ко само о Богу мисли и ко [једино] о Његовој врлини размишља, чини тако свој разум правилним тумачем и појаспителем врлинског опхођења: чулима побожно представља свет свом уму, а души величанствене логосе на које све указује.
- 15 Бог нас је ослободио од горког ропства и тираније демона, подарио нам је побожности, човекољубља и смиреноумља јарам, којим се свака демонска моћ кротци, чинећи тако онима што га примају сваку доброту и послушност.
- 16 Ко верује, плаши се; ко се плаши, смиреноуман је; ко је смиреноуман, смирен постаје за све противприродно стремље нагонс и жеље. Смирени се држи заповести, а ко се држи заповести, прочишћује се: ко се прочишћује, просветљује се, а ко је просветљен, постаје достојан сједињавања са Женском Логосом у мистичној ризници.

- 17 Понекад ратар, тражећи место да дрво посади, непадало набаса на драгоценост. Слично се дешава и подвижнику, ако је смирен и "недирнут" [слободан од везаности за материјално], ако је његова душа равна души блаженог Јакова: ако је глатка а не "рутава" и тварца (Пост. 27; 11) и ако на очево питање: "Када пре нађс, синс?", одговара речима: "Господ Бог даде, те дође преда ме" (Пост. 27; 20); Бог ће му тада даривати виђење једине премудрости и то без његовог труда, а ми морамо схватити да је духовно богатство оно што овде бива пронађено, подвижник је духовни ратар што премешта опажање од чулног у певидљиво, као [ратар] дрво, и чинећи то набаса на драгоценост: на благодатно појављивање премудрости Божије у присутном [у свету].
- 18 Изиснада се може набасати на познање божанског созерцања¹¹, мада се у смирењу то није очекивало. Све то може скршити онај ум који се из љубо-море труди и који из неразумне зависти према свом брату спрема убиство. Јер у свом јадy и надмености неће бити признат [његов труд], шити ће се он осетити изабраним.
- 19 Они који за сазнањем напорно трагају, немајући у томе успеха, не успевају или због перерја или зато што, у глуности својој и охолости, смерају према онима који познаше непријатељства, као некада царод према Мојсију. Таквих се тиче оно место из Закона где се каже како беху побијени неки док су покушавали да се успну на гору где су живели Амореји, који их раљаваху (5. Мој. 1; 44). Нужно је не само то да они што из разметљивости изигравају врлину ништа својом невером не постижу, већ и то да својом савешћу бивају раљени.
- 20 Ко из завидности настоји да задобије знање и у томе не успева, нека ближњем не завиди и нека не тугује: управо супротно, век се да на припреме, марљиво телом радећи, душу ће своју за познање приправити.
- 21 Они који, са истинском побожношћу и без завидљивих помисли, приступају разумсвању бивствујућег¹², све јасно созерцавају, остварујући тако оно тражено поимање. Њима Закон казује: "Велике

ћете наследити градове и добре, које сазидали нисте, и куће пуне сваког добра, којима их нисте напунили, и студенце дубоке, што их нисте ископали, и винограде и маслињаке, што их засадили нисте”¹³ (5. Мој. 6; 10–11). Јер ко не живи за себе већ за Бога, тај бива испуњен свим божанским даровима, какви се пре код њега нису могли запазити због подривности страстима.

22 Каже се да постоје два вида опажања: први се односи на опште [стање организма] и опстоји чак и онда када смо уснули, при том немајући никакав посебан објект и никаквој не служећи сврси, пошто ни на коју активност није усмерен. Други се тиче активног опажања којим разумевамо бивствујуће. Слично овом, постоје и два вида знања: први се тиче прикупљања знања о логосима бивствујућег и [сам по себи] ничему не служи, јер није усмерен на извршавање практичких задатака; други је оно активно, практичко знање, које пружа истинско поимање бивствујућег¹⁴.

23 Лицемер је спокојан докле год мисли да је у свом лову на славу непримећен. Буде ли откривен, смртоносне говори речи, мислећи при том да може властиту изопаченост да сакрије клеветајући друге. Зато лицемере Логос и пореди са ”породом аспидиним” (Мат. 3; 7) и заповеда им да роде род достојан покајања, што значи: преображавајући скривено стање срца уредити видљиво понашање.

24 Каже се да су сви они што живе у ваздуху, земљи и мору зверови, мада их Закон [директно] не проглашава нечистима и мада њихово живљење делује чисто; исто је тако, макар деловало питомо и уљудно, и са човеком који је потчињен некој страсти.

25 Ко се, како би неком наудно, претвара да му је пријатељ, вук је у јагњећој кожи. Кад год да наиђе на какав стварно хришћански обичај или изреку, супротставиће се искривљујући их, покушавајући тако да на безброј начина нађе у овим речима и обичајима зло, уходяћи тиме слободу браће своје у Христу (Гал. 2; 4).

- 26 Ко лицемерно ћути, злоделатељ је: ближњем спрема клопку. А када му то не успе, због сопствене се страсти жалостан повлачи. Онај, међутим, што благодатно ћути и за ближњег се стара, благодат прима што расветљава таму.
- 27 Ко на јавном скупу дрско омета туђе говорење, своје болесно славољубље тиме открива; опчињен [овом својом страшћу] изналази небројане начине да изигра смерање [туђе] беседе.
- 28 Мудрац, било да подучава или да сам учи, једино настоји да подучава и да сам учи оно што је корисно. Ко мисли да је мудар, било да пита или да наштање одговара, окружује се само оним непотребним.
- 29 Ко се, Божијом благодаћу, добротом причешћује, дужан је и другима обилато да је преноси. "Забадава сте", каже, "добили, забадава дајте" (Мат. 10; 8). Ко оно што је добио испод земље скрива, Господа за тврдокорност оптужује (Мат. 25; 24), и то да би, одричући се врлине, тело своје сачувао; а онај што непријатељима продаде Истину "потом изађе и обеси се" (Мат. 27; 5).
- 30 Ко се ратовања са страстима и нападаја невидљивих непријатеља плаши, нека ћути; то јест, у својим борбама за врлину нека се [отворено] не сукобљава, већ му ваља Богу, кроз молитву, бригу своју поверити. Тога се тиче говорење у Киџизи изласка: "Господ ће се за вас борити, а ви ћете ћутати" (2. Мој. 14; 14). Они други, који су се убилачког прогањања ослободили и који трагају за подухом о начинима задобијања врлине, нека само отворено држе ухо својсга разума. Њима [Господ] каже: "Чуј, Израилу" (5. Мој. 6; 4). Они који силно за познањем божанским чезну, могу, прочистивши се, слободно с Њим да беседе, и њима [Он] каже: "Што вичеш к мени?" (2. Мој. 14; 15). Ко ме је, због страсти, наложено да ћути, једино ће у Богу наћи прибежиште; коме је да слуша [наложено], нека приправан буде да Божије извршава заповести, а ко је "зналац" [гностиц], непрекидно ће, од зла одвраћен, уз Њега бити, на добру надсуштвеном благодарећи.

- 31 Никада душа не може стећи знање док јој се Бог не покаже и док се Бог к њој не спусти и док је не уздигне горе к себи. Јер уму људскоме мањка снаге да божанско досегне просветљење и да се Њему [просветливши се] прикључи, све док га сам Бог не уздигне онолико колико је то за људски ум могуће, божанским га светлом обасјавајући.
- 32 Ко научи ученике Господње да подражава, није да, као фарисеји, забране ради, суботом не иде кроз усеве и не трга класје (Мат. 12; 1), већ, напротив, врлину делатношћу задобивши, прибира он [унутрашње] логосе свег бивствујућег, побожно се храпећи сазнавањем Божанског.
- 33 По Еванђељу, ко је искључиво од вере може, претходно обацивши своју окренутост свему променљивом и чулно расположивом, да планину своје злоће [добром, врлинском] делатношћу помсра (Мат. 17; 20). Има ли, пак, снаге да буде ученик, дарове ће познања из руку Логоса примити и хиљаду ће људи наситити (Мат. 14; 19–20); има ли моћи да буде апостол, сваку ће болест и слабост лечити: демоне ће изгонити (Мат. 10; 8), то јест, одвратиће од острашћених активности и, лечећи болесног надом, обнављаће тако стање побожно код оних који га изгубише и лечиће учењем о Суду оне што из слабости оклевају. Јер било им је заповеђено "да стану на змије и шкорпије" (Лук. 10; 19), да униште почетак и крај греха.
- 34 Апостол је ученик и човек вере; сваки ученик није апостол, но сваки је верник. Ко је само верник није ни ученик ни апостол: својим живљењем и созерцањем трећи се може уздићи до стања и до достојанства другог, док се други може уздићи до првог.
- 35 Кад је оно у времену и по времену створено достигло зрелост, природни раст престаје. Но, када сазнање врлине буде уобличено, раст поново отпочиње. Јер крај једног почетак је следећег стадијума¹⁵. Ко је, врлинском делатношћу, зауставио успостављање пропадљивости, у самом себи искушаваће друге божанске појавности. Нема ни краја ни почетка добротн Божијој: као што је својствено светлости да осветљава, својство је Божије

добро да твори. Тако у Закону, који се тиче оног временитог¹⁶ што је и настајуће и пропадајуће, субота бива слављена недељањем, док у Еванђељу, које уводи умственост, бива слављена кроз радост добротинства; што бива на осујећење онима који не схватају да је "субота човека ради, а не човек суботе ради" и "да је Син човечији господар суботе" (Мар. 2; 27–28).

36 У Закону и у Пророцима помиње се субота (Ис. 66; 23), суботе (2. Мој. 31; 13) и субота над суботама (3. Мој. 16; 31), и обрезање и обрезања и обрезање над обрезањима (Пост. 17; 10–13), и жетва и жетве и жетва над жетвама (3. Мој. 23; 10). Прво се тиче потпуног испуњења практичке, како природне тако и теолошке, философије; друго, раздвајања од свега насталог и од [унутарњих] логоса; треће, чулног и умног задобијања среће. Разумевајући ова три [типа], зналац [гностици] схвата разлог због којег је Мојсије имао да, на крају, уприличи суботу изван свете земље (4. Мој. 34; 5), зашто је Исус Навин обрезао сав народ по преласку Јордана (Ис. Нав. 5; 3) и зашто они који наследише обећану земљу приносе Богу сноп првина од друге жетве (3. Мој. 23; 10).

37 Субота је бестрашће разумне душе, из које су разумном делатношћу изгнана обележја греха.

38 Суботе означавају слободу разумне душе, која је духовним созерцањем природе обоготворила чак и природну активност чула.

39 Субота над суботама је духовно смирење разумне душе, која ум свој чак и од созерцавања божанских логоса у створеном повлачи и која се, кроз љубавну екстазу¹⁷, само Богом сва испуњује, остварујући тако, кроз мистичку теологију, умирење у Богу.

40 Обрезање је одбацивање острашћености душе за свим што је постало.

41 Обрезање над обрезањем је потпуно одбацивање и одвајање од природних кретњи душе ка оном што је постало.

- 42 Жетва је разумне душе сакупљање и сазнавање духовних логоса свег бивствујућег, како у односу на врлину тако и у односу на природу.
- 43 Жетва над жетвама је приступање неприступном мистичким созерцањем умног, које разабире Бога несазнатљивога; то доликује опима који достојно славе Творца видљивог и невидљивог.
- 44 Постоји и друга, духовнија, жетва, за коју се каже да је од Бога; и мистичкије постоји обрезање и тајанственија субота, што ју је Бог, одмарајући се од својих дела, празновао и на које се односи: "Жетве је много, а делатника мало" (Мат. 9; 37) и "обрезање срца духом" (Рим. 2; 29) и "благослови Бог седми дан и посвети га, јер у тај дан почину од свих дела својих, што их учини" (1. Мој. 2; 3).
- 45 Жетва је Господња јединствена заједница и постојаност достојних, [који су] на крају века [у Богу]¹⁸.
- 46 Обрезање срца у Духу је васпостављање подвојености [ума] у односу на чула, те [одвајање] ума од природних активности везаних за чуло и за мисливио и то посредством непосредне присутности Духа, који тело и душу потпуно преображава обожујући их.
- 47 Субота је Божија потпуно поимање Њега од стране створеног, умиривањем у њему неизрецивом активношћу Божијом природних активности; јер Бог, обустављајући својом неизрецивом активношћу у [човеку као] бивствујућем случајну природну делатност, у оноликој мери у коликој се природа бивствујућег [човека] везује за Бога, успоставља његову [човекову] властиту природну активност у Богу¹⁹.
- 48 Од ревносних ваља тражити подuku о томе која су дела што их је Бог зачео а која она што их није починио. Јер од свега што је урадио од тога се одмарао, али се није одмарао и од онога што није чинио. Временита дела Божија се, као различито постојећа, сва причешћују [Божијим] бићем, пошто имају, као својем бићу првогено, не-биће²⁰. Бића причестљива, којима се, благодаћу се при-

чешћујући, [достојни] причешћују, попут доброте и свега што се као добро доживљава, дела су Божија која нису у времену настала. Укратко, у питању је сав живот, бесмртност, једноставност, непроменљивост, вечност, и све оно што се као Његова суштинска својства созерцава. То су у времену незачета дела Божија, јер не-биће није првотпо ни врлини нити и једном од набројаних својстава, па макар оно причешћујуће, само по себи, било временито. Беспочетна је сва врлина, јер ништа јој није првотпо, а Бог је првотпо и јединствени Творитељ бића.

49 Изнад свега је причестљивог и причешћујућег²¹ вшито Бог, јер све је, што потпада под категорију односа, дело Божије, и то чак и онда када је [причешћујуће] биће временито; јер, иако је међу бићима у времену посталим, прожето је благодаћу. Тако су она [временита причешћујућа бића], попут гласника силе, објављивања присуства Божијег.

50 Све бесмртпо и сама бесмртност, све живо и сам живот, све свето и сама светост, све врло и сама врлина, све добро и доброта сама, све бивствујуће и биће само, очигледно су дела Божија. Нека су од ових бића [као] временита постала, пошто их одвајкада није било; друга, пак, бића [сама по себи] нису [као] временита постала, јер су врлина, доброта, светост и бесмртност одувек биле. Оно се, што је као временито постало, причешћује [ошим] у времену ненасталим; јер Творитељ је бесмртности, светости и врлине Бог, а Он је надсуштствен свему мисливом и објашњивом.

51 Шести је дан [стварања], по Писму, стварање [остваривање] бивствујућих што су подређени природи. Седми дан разграничава од тока [кретања] временитог, а осми дан представља вид наприродног и надвременог.

52 Ко шести дан разуме у односу на Закон, напушта активности [које су последица] страшног подређивања душе, пролазећи тако море без страха и иде ка пустињи, док његову суботу чини одмор [мир] од страсти. Но, тек кад пређе Јордан и остави иза себе пуко одмарање [уздржавање, апстинирање] од страсти, ступа у посед врлине.

53 Шести је дан, по Еванђељу, задобијањс стања врлине што је попут пустиње лишено зла, у коме је субота мир ума чак и од острашћених уображења душе, а пошто су први грешни покрети [импулси, пулзије душе] умртвљени. Ко је прешао Јордан сели се у област познања; где ум, то јест, храм, што је миром мистички саздап [скућен], постаје, у Духу, обитавалиште Божије.

54 Ко је, по божанском примеру, испунио делом својим и мишљањем шест дана, превазилази, с Божијом помоћи, оно што је као природно и као временито успостављено, ступајући тако у стање мистичког созерцања будућег века²², којим се причешћује. Његова је субота потпуно и непојмљиво умно напуштање и превазилажење свега бивствујућег. Но, ко се удостојно осмог дана, из мртвих је устао; то јест, из свега чулног, умног, изрецивог и именовог; а оно што је у односу према Богу ниже смењује блаженство Божијег живота, који је [у суштини] једини [стварни] живот, доживљавајући га таквим обожује се и сам постаје Бог²³.

55 Шести је дан, за оне који практикују подвижништво, потпуно остварење природних активности које воде врлини. Седми је, за оне који живе созерцатељно, употпуњење умног [сазнања] и напуштање природног сазнавања неизрецивог. Осми је, за обожења достојне, преуређење и премештање²⁴. И нигде Господ, откривајући тајне седмог и осмог дана, не именује дан и час мистерије свршетка који одређује унутарње логосе свег [бивствујућег]. Нема силе ни на небу ни на земљи, осим блаженог божанског Творитеља, која може знати за [неку] појаву пре но што ју је [сама] искусила.

56 Шести дан очитује [унутрашње] логосе бића бивствујућег; седми наговештава начине доброг [врлинског] бића; а осми неизрециву мистерију вечног бића²⁵.

57 Пошто знамо да је седми дан символ практичке активности, одужимо у потпуности, добрим делањем, сва дуговања наша, тако да се за нас може

рећи: "И погледа Бог све што је створио, и гле, добро беше веома" (1. Мој. 1; 31).

- 58 Ко добрим делима хвалећи Бога дуг одужује, своју трудољубиву душу, телесним добрим делима, различитим врлинама украшава.
- 59 Ко је делима праведним припреме испунио, прелази у смирење гностичког созерцања, где се његов ум, у себе примивши божанске логосе [свет бивствујућег], од сваког покрета [променљивости] одмара.
- 60 Ко се за своје добро Божијим причешћује смирењем, обожујућом се причешћује енергијом²⁶, то јест, мистичким васкрсењем, остављајући у свом гробу, где лежаše, чаршав и убрус који му бејаше на глави (Јов. 20; 6–7). Ко ово, попут Петра и Јована, види, повероваће му Господ васкрсао.
- 61 [Надгробни] споменик Господњи постоји како због овог света [у целини], тако и због сваког [појединачног] верујућег срца. Чаршав је [унутрашњи] логос свег чулно постојећег заједно са врлином. Убрус је моћ теолошког умствовања; једноставног и једнообразног знања у оној мери у којој је то [за човека] могуће. Кроз ове симболе Логос бива првобитно познат и без тога би свако разумевање вишег и Њему својственог било ван наше моћи²⁷.
- 62 Ко Господа часно сахрањује видеће Га бесмртно прослављеног, но никоме другом тако видљив неће бити. То [виђење] противник његов задобити не може, пошто нема више застора²⁸ помоћу кога би Он допустио да буде од гонитеља ухваћен и да претрпи патњу због спасења свих.
- 63 Ко Господа долично сахрањује од свих богољубаца бива поштован, јер не даје да Он остане за дрво прикован и да буде препунтген хулама неверника. Они што гроб запечатихше и што војнике [да стражаре] оставише, мрзитељских су намера. Када је Логос васкрсао они су варали [тврдећи] да је тело украдепо а ученика клеветника и војнике новцем потплатише да Спаситеља оклеветају. Свако ко је зналац [гностик] зна важност реченог, јер њему

није непознато како и на колико начина бива Господ распет, сахрањен и васкрсао. Од мисли острашћених, од демона у срце усађених, што попут одеће искушењима кидају моралну лепоту, он чини леш, разбијајући тако у души својој белег празноверја.

64 Кад славољубац лицемерно подражава врлину, запажа се како то чини тварнога ради, што доводи у сумњу да он може бити законит ученик Логоса.

65 Видиш ли гордог како не може поднети похвале бољем од себе, како говорљивошћу намишља истину да докине служећи се небројеним задевицама и неоснованим противљењима, знај како тада Господ наново бива распет, сахрањен и у запечаћеном гробу од војника чуван. Но, Господ ипак васкрсава, збуњујући их, и што више бива нападан, то се јасније, кроз патњу, у бестрашћу открива. Истина је да је од свега моћнији, и то је истина непокривена.

66 Мистерија је оваплоћења Логоса кључ за све загонетке и слике [типове] у Писму, и она пружа познање свих умних и тварних појавности. Ко позна мистерију крста и погребенија, сазнаће [унутарње] логосе [свег бивствујућег], док онај што је посвећен неизрецивом силом васкрсења, познаје [претходеће стварању] мисли Божије.

67 Свим појавностима треба крст; то јест, одвајање од свега онога што преко чула делује. Свему мисленом треба погребеније, то јест, потпуно умирење свега онога што преко мисливог утиче на ум. Када су сва саодношења са појавностима прекинута и када је истовремено искључена сва природна активност и променљивост, тада се, попут из гроба васкрслог, појављује Логос, који је у њему и који све што је од Њега обухвати, са Којим ништа не може бити, само по природи, у односу. Спасење је, стога, по благодати, а не по природи.

68 У категорију односа спадају векови, времена и места, и све што је са њима у вези релативно је. Бог [не спада у категорију] односа и нема ничег Њему блиског што је релативно. Због тога, ко је

Његове благодати достојан, пошто је Бог сам залог достојнима, биће изнад сваког века, времена и места. За своје ће место Бога имати, као што је записано: "Буди ми Бог бранитељ и утврди место мојега спасења" (Пс. 71; 3).

69 Крај нема ничег што би било налик средини, пошто [у противном] не би био завршетак. Средина је све оно што прекорачује почетак, али што крај не досеже. Ако све векове, времена и места, као и све оно са њима нужно повезано, Бог, као беспочетно почело бића, превазилази и ако Га [поменуте категорије и све оно што је са њима повезано] не досежу, јер Он је надсуштствени почетак, извесно је да они [што су категоријално сводљиви] припадају средини²⁹. Крај за оне који су спасени је Бог, и у овом узвишеном завршетку, који ће спасени созерцавати, неће бити ничег средишњег.

70 Васцели је космос сопственим логосима ограничен и назива се [одређује се] местом и веком оног што је у њему. Има начина созерцања за које је природно да делимично досежу премудрост Божију, те је, докле год се овако мисли, немогуће разумљењем премашити средње и делимично. По када савршенство наступи, све делимично бива укинута и све што је [било] "као у огледалу" и "као у загонци" пролази, да би нам истина дошла "лицем у лице" (1. Кор. 13; 10-12). Изнал је свет космоса, векова и места, где као дете би подучаван онај савршени што је од Бога спасен.

71 Пилат је слика [тип] природног, а гомила Јудеја писаног закона. Ко се вером није уздигао изнад оних [врста закона], не може примити патприродну и надизрециву Истину. Он, напротив, Логос распиње: Јудејима саблазан а Јелинима лудост.

72 Кад видиш удружене Ирода и Пилата, како би Исуса убили, у овој дружни запази демоне блуда и сујете који се, како би усмртили Логоса врлине, удружују. Тако демон сујете лицемерно изиграва духовно знање, пратећи демона блуда, док се демон блуда, наступајући са лажном чистотом, враћа демону сујете.

- 73 Није добро за ум са телом да се стана нити са страстима да се сједињује. Јер писано је да се са "дивље купине не бере смоква", то јест, да се врлина од страсти не стиче, нити "са трња грождје" (Мат. 7; 16), то јест, да се од тела [по телу] не стиче знање благоумно.
- 74 Подвижник који са трпеливошћу подноси кушњу и који очвршћава кроз телесне подвиге и који је будношћу у вишем облику созерцања усавршен, бива удостојен божанске молитве. Јер, како говораше Мојсије: "Господ изађе из Синаја", то јест, из искушења, "и показа се са Сира", то јест, у осећању телесности, и "сиђе са горе Фаранске са мноштвом Кадиса" (5. Мој. 33; 2), то јест, са горе веровања небројаним светим знањима.
- 75 Ирод се влада према телесној мудрости, Пилат према чулима, а Јудеји према размишљањима душе. Када је душа, због незнања, припојена чулном, Логос бива тим чулним предат смрти и царство пропадљивог бива проглашено. Зато кажу Јудеји: "Немамо цара осим ћесара" (Јов. 19; 15)³⁰.
- 76 Ирод представља дејство страсти, Пилат склоност према њима, ћесар владавишу света таме, а Јудеји душу. Кад је душа потчињена страстима и када се нечистоти врлина предаје, очигледно је да царство Божије бива порекнуто и да се обраћа ништитељској тиранији демона.
- 77 Није довољно души да страсти потчини како би обезбедила духовно благоумље, све док се врлине не стекну испуњавањем заповести. "Не радујте се што вам се духови покоравају", то јест, острашћене активности, "него се радујте што су имена ваша исписана на небесима" (Лук. 10; 20).
- 78 Нужно је да онај ко поседује познање свега има и обиље врлине, добром делатношћу задобијене. "Ко има кесу", то јест, духовно знање, "нека је узме као и торбу" (Лук. 22; 36), одакле ће раскошно и обилато душу своју врлином да храни. Ко нема ни кесу ни торбу, то јест, ни знање ни врлину, "не-

ка прода хаљину своју и нека купи нож” (Лук. 22; 36): сопствено тело нека трудом жртвује врлини и мудро нек се прихвати борбе против демона и страсти, мира Божијег ради; то јест, речју Божијом нек разлучи више од нижег.

79 Господ се као тридесетогодишњак појавио, омогућивши [нам] тако овим бројем учење скривених мистерија што се на њега односе. Јер, мистички гледано, број тридесет води ка Господу, Творцу и Промислитељу времена и природе невидљивих мислених ствари. Време је представљено седмицом јер време је седмоструко; природа петицом, због њене дељивости у оквиру пет чулних модалитета; оно мисливо осмицом, јер мисливо настаје изван круга мерљивог времена; промисао десетком, јер постоји десет светих заповести што човека воде савршенству, а и зато што је слово којим се пише³¹, гледано мистички, прво слово имена што га је Господ узео када је постао човек. Повезујући петицу, седмицу, осмицу и десетку испуњавамо број тридесет. Оном који добро зна како за вођством Господњим да следује, неће бити непознат смисао тога што Он, као тридесетогодишњак, објављује силу еванђељског царства. Јер када је Он својом врлинском делатношћу створио свет врлине, као да је реч о у природи видљивом, не допуштајући својој души да буде временом скренута са свог пута, када је беспрекорним созерцањем задобио духовно знање и када је доспео у стање да исто, по промислу, у другима подстакне, тада је, ма колико телом био стар, тридесетогодишњак у духу, чинићи тако и у другима доброту својих дела видљивом.

80 Ко дела телеснога задовољства ради, нити је у врлини делатан, нити је према знању пријемчив. Зато он “нема човека”, то јест, мудру мисао, “да га спусти у воду када је ова узбуркана” (Јов. 5; 5), то јест, у стање одговарајуће познању врлине и лечења сваке болести, а ако при том, након болестан, из лењости оклева, од другог бива осујећен [престигнут] у лечењу, и због тога ће лежати [бо-

лестан] тридесет и осам година. Јер број тридесет, схватан по природи, означава видљиву [чулну] природу, а практички гледано, врлинску делатност. Осам, [у контексту мишљења,] означава мислену природу нетелесног, а у духовном смислу, премудрост богословља. Ко овако ка Богу не ходи остаје непокретан³², све док му се лекар не обрати: "Устани, узми одар свој и ходи" (Јов. 5; 8), што значи да га Логос подучава да уздигне ум изнад власти сластољубља, да се издигне ка врлини и да оде кући својој, која је небо. Јер је боље да, на [својим] плећима, [оно] моћније до врлине уздигне [оно] слабије, него да слабије збаци јаче доле у сластољубље.

81 Све док у прочишћеном разуму не превазиђемо себе и све што је изван Бога, нисмо се утврдили у стању постојане врлине. Када је, кроз љубав, ова достојанственост остварена, познаћемо силу божанског обећања³³. Морамо веровати да ће се онај ум, што у љубави заснива све могућности својих делања, у непролазном достојанству утврдити. Зато онај ко самога себе, и све оно што на било који начин спада у мишљење што није у стању надумис тишине, не превазиђе, не може бити слободан од промене.

82 Свако се мишљење, на крају, показује као мноштвено, или бар као подвојено. Оно је посредујући однос између супротности, [акта] мишљења и [оног] мишљеног, и повезује их. Очигледно је да ни једна крајност [сама за себе] не задржава једноставност³⁴. Тако је онај мислени, субјект³⁵, а могућност мишљења њему бива нужно присаједињена. [Онај] мислени је или субјект или је у субјекту. Као субјект, претпоставља поседовање могућности мишљења, док, ако је у субјекту, подразумева бивствујуће у коме потенцијално постоји; јер ни једно бивствујуће, ни [посматрано] као суштина ни као мисао по себи, није потпуно једноставно да би чинило неразделјиву јединицу. Назовемо ли стога Бога суштинном, у Његовој природи

ди није могуће да буде мишљење, јер би тада Он морао бити сложен. Назовемо ли Га мишљењем, тада Он по природи не поседује суштину која би се могла мислити, и то зато што је [у овом случају] сам у суштини мишљење и само мишљење. Но, за мишљење Бог је суштина, само суштина, а опет, изнад је суштине и мишљења: неразделна је јединица, без делова је и једноставан је, те ко год и колико год да мислио, подвојеност превазићи не може, док је онај, што ју је надвисујући напустно, донекле у јединици.

83 У мноштвености је другост, несличност и различитост. У Богу је Господу, Једном и Јединственом, истоветност, једноставност и подобност. Стога о коме који се није изузео из мноштвености није безбедно да себи намеће созерцање Бога, што показује Мојсије када по страни скинију разапне и када тамо са Богом разговарао. Опасно је говорењем настојати исказати ненесказиво, јер исказана реч подразумева подвојеност и мноштвеност. То је једино могуће у души безгласној, у тихотном созерцању, пошто је у неразделивом а не у мноштвеном васпостављена једност³⁶. Првосвештеник, коме је било наложено да само једном у години, са покровом, улази у Светињу над светињама, учи нас да је онај који је кроз петварно и кроз свето прошао, ушао у Светињу над светињама; то јест, да се [само] онај што је сву мислену природу прошао, прочишћен од свега што карактерише тварно и чији је разум то и неодолен, може препустити Божијим приказанима.

84 Када велики Мојсије скинију своју по страни постави, то јест, када вољу и разум извап свег видљивог постави, Бога стаде славити. И ступи тада он у примрак³⁷, то јест, у "простор" безобличног и петварног, и слављао тамо најсавршенија тајинства.

85 Примрак је безоблично, петварно и нетелсно стање својствено познању суштине свег створеног бивствујућег. Ко је, попут Мојсија, по природи смртан, а разумсва ствари бесмртне, тим познањем он у себи осликава божанске врлине и лепоту,

и то тако да слика верно осликава одраз својствен лепоти прволика. Силазећи одозго, онима који желе врлину да подражавају, нуди себе [као модел, парадигму], обзнањујући тако благодат, човскољубље и преобиље што га је примио.

86 Ко божанској философији неокаљан приступи имаће највише користи од знања што га је пронашао, јер његова воља од ствари не зависи³⁸, него се, са постојаном сигурношћу делајући, стапа са Логосом врлине.

87 Крштењем у Христу посредништвом Духа примамо прву непропадљивост, [која је то] по телу; последњу задобијамо у Духу се посвећујући добром делању и умирући за сопствена хтења и примајући је [непропадљивост] слободни, [више] не страхујући од [могућности] губљења стеченог добра.

88 Кад је Бог у својој благодати одлучио да с небеса пошаље благодат своје божанске доброте, насноставно је свету скинију са свим њеним симболичким садржајем, као изображење, слику [тип] и одраз [властите] премудрости.

89 Благодат Новог тајанствено је скривена у писму Старог завета. Зато апостол каже да је Закон духован (Рим. 7; 14), те да слово Закона застаревало и старило (Јев. 8; 13), док се његов дух вазда облавља [увек] остајући активан.

90 Закон је сепка Еванђеља, а Еванђеље је икона будућег добра³⁹. Јер Закон злу делатност спречава, док Еванђеље утврђује добру.

91 Васцело Свето писмо може бити, попут духовног човека, истоветно подељено на тело и на дух⁴⁰. Јер речи су тело Писма, а дух, или негински бестрасна душа, је смисао. Мудрац који напустио пропадљиво, зацелује се у оном што непропадљиво постаје.

92 Закон је тело Светог писма, ако је посматрано као да је духовни човек, док су Пророци чула, а Еван-

ђеље је душа умствена која дела посредством Закона као тела и Пророка као чула, обзнањујући тако делима силу своју.

- 93 Закон је сенка а Пророци су икона божанског и духовног добра присутног у Еванђељу. У самом је спису [тексту] Еванђеља присутна истина, која је у Закону била назначена а у Пророка осликана.
- 94 Ко, како у јавном тако и у приватном животу, испуњава Закон, само се од злого понашања уздржава, жртвујући тиме Богу [једино] задовољавање безумних страсти, а због своје духовне незрелости остаје задовољан [оваквим] "спасењем".
- 95 Ко се на речима Пророка учи, не само да острашћена дела одбацује, већ ни на њихове представе у души не пристаје. Тиме он не свладава оно што сматра лошим, искључиво у телу, а [при том] заборавља на, у души својој сакривену, жеђ за острашћеним делањем.
- 96 Ко је еванђељски живот истински прихватио, отпоран постаје на све разлоге и циљеве зла, следујући [тиме] за svakим добрим делом и мисљу. На жртву он приноси благодарност и признање [својих грехова], јер, бивајући слободан од мисленог раговаца против страсти, бива слободан од сваког страсног немира, испуњавајући своју душу пшчекивањима будућег добра, што за њега представља неисцрпно задовољство.
- 97 Марљивим ученицима божанског Писма Господ се Логос показује имајући два вида: први је општи и популаран, какав од многих може бити сагледап. Изрека: "Не би обличја ни лепоте у њега" (Ис. 53; 2) на њега се односи. Други је скривенији и само га неки, ако су постали попут апостола Петра и Јована, пред којима се Господ преобразио у слави која превазилази чула (Мат. 17; 2), могу сагледати, а [изрека]: "Ти си најлепши међ синовима људским" (Пс. 45; 2), на њега се односи. Први се од ова два вида односи на почетнике, а други на оне који су, колико је то могуће, у духовном знању савршени. Први је вид првог доласка Господњег, на шта указује Еванђеље, у оквиру кога се прочишћавајући страсти прочишћују они што у врли-

ни делају. Други предсказује "други" долазак у слави, у којој се дух Еванђеља мисли [разабира], и који прсмудрошћу преображава и обожује оне који познаше; који због преображења Логоса у себи "откривеним лицем одражавају славу Господњу" (2. Кор. 3; 18).

98 Ко врлине ради трпи патњу, бива на то потакнут првим доласком Логоса, што од свих нечистота прочишћује. Ко је, созерцањем, ум свој до ангелског [стања] уздигао, има силу другог доласка, која га чини бестрасним и непропадљивим.

99 [С почетка] чула прате делатност оног који се прочишћује и који се много, врлине ради, труди; до нечулнога се стиже вољним одвајањем ума од тела и од света и његовим усмеравањем [окретањем] ка Богу. Прва је борба она кроз коју ум, како би се ослободио природне свезе са телом⁴¹, прочишћује своју вољу практичним [делатним] подвижништвом. Друга је [само] за оног што је кроз созерцање везе раскинуо, тако да није ни за шта везан, и који постаје очишћен од свег оног што је њиме владало.

100 Мана што је била у пустињи дата Јеврејима (2. Мој. 16; 14–35), Логос је Божији, и они који је једу налазе у њој свако духовно задовољство (Прем. Солом. 16; 20). Тако је створена да различитим укусима погодује, јер поседује у себи сва својства духовне хране. Због тога бива, онима што су одозго из семена непропадног рођени (Јов. 3; 3–5), чисто разумно млеко, зеље слабима (Рим. 14; 2) и осећај духовне утехе, а онима чијим су душама, дугом вежбом [подвигом], чула приправљена да добро разликују од зла, служи као јака храна (Јев. 5; 14). Логос Божији има других бескрајних моћи које не могу бити [на овај свет] ограничене, те ако је покојни постао достојан многих или свих дарова зато што је всровао у малом (Мат. 25; 21), на крају ће добити све или још неке моћи логосне, и то јер су и најузвишенији од сада видљивих бојавских дарова незнатни и скромни у поређењу са онима који нас очекују.